

پژوهش‌ها در معماری اسلامی ۲۸

شماره شایا: X - ۹۸۰ - ۳۳۸۲

فصلنامه علمی

قطب علمی معماری اسلامی

سال هشتم - شماره سوم - پاییز ۱۳۹۹

تحلیلی میان‌رشته‌ای بر تعارضات معماری مسکن آپارتمانی با سبک زندگی اسلامی با
استناد به آموزه‌های نقلی اسلام

محمدمنان رئیسی

تجلی مفهوم آب از باغ بهشتی قرآن در باغ ایرانی

آریتا بلالی اسکویی / فرناز نظرزاده عنصرودی / ائلناز نظرزاده عنصرودی

بازشناسی نقش ایده و کانسپت در فرآیند شناخت و آفرینش در معماری با تکیه بر علل
اربعه

نسیم اشرافی / غزال صفدریان

پیشنهاد راهکارهایی برای اثربخشی «آموزه‌های اسلامی بر دروس رشته معماری» نمونه
موردی: دروس مقدمات طراحی معماری بر اساس چهار رویکرد مصوب شورای تحول
شورای عالی انقلاب فرهنگی (اسلامی‌سازی، بومی‌سازی، کارآمدی و روزآمدی)

سلمان نقره‌کار / صدیقه معین‌مهر

سنجش و تحلیل فضایی هویت شهری در مقیاس نواحی شهر جدید هشتگرد

احمد خلیلی / مصطفی دهقانی

بازنگری در نسبت رفتار اجتماعی و فضای شهری در تعلیمات اسلامی مفهوم مخاطب
ایده‌آل طراحی شهری و قلمرو وی در خلال متون اصیل سنت اسلامی

مسعود ناری‌قمی

ابعاد بنیادین تمدن نوین اسلامی در تدوین مستندات توسعه کشور با تأکید بر سند
آمایش سرزمین (آمایش بنیادین)

علیرضا عندلیب / اکبر کاظم‌زاده

مدیر مسئول: معاونت پژوهشی دانشگاه علم و صنعت ایران

سر دبیر: دکتر محسن فیضی

مدیر داخلی: دکتر فاطمه مهدیزاده سراج

ویراستار ادبی فارسی: سارا متولی

کارشناس مجله: امیرحسین یوسفی - زهراکاشانی دوست - فاطمه زارع

ویراستار انگلیسی: محمد رضا عطایی همدانی

هیأت تحریریه:

دکتر سید غلامرضا اسلامی: دانشیار دانشگاه تهران

دکتر حسن بلخاری: استاد دانشگاه تهران

دکتر مصطفی بهزادفر: استاد دانشگاه علم و صنعت ایران

دکتر محمد رضا پور جعفر: استاد دانشگاه تربیت مدرس

دکتر مهدی حمزه نژاد: استادیار دانشگاه علم و صنعت ایران

دکتر اسماعیل شیعه: استاد دانشگاه علم و صنعت ایران

دکتر منوچهر طیبیان: استاد دانشگاه تهران

دکتر حمید ماجدی: استاد واحد علوم تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی

دکتر اصغر محمد مرادی: استاد دانشگاه علم و صنعت ایران

دکتر غلامحسین معماریان: استاد دانشگاه علم و صنعت ایران

دکتر فاطمه مهدیزاده سراج: استاد دانشگاه علم و صنعت ایران

مهندس عبدالحمید نقره کار: دانشیار دانشگاه علم و صنعت ایران

دکتر محمد تقی زاده: استادیار واحد علوم تحقیقات دانشگاه آزاد اسلامی

دکتر علی یاران: استاد وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

طراح جلد و صفحه آرا: امیرحسین یوسفی

قیمت: ۵۰۰۰۰ ریال

نشریه پژوهش‌های معماری اسلامی بر اساس مجوز کمیسیون نشریات وزارت علوم تحقیقات و فناوری به شماره ۱۳۷۲۰۶/۱۸/۳ مورخ ۹۳/۷/۲۸ از شماره نخست دارای اعتبار علمی پژوهشی می باشد.

این مجله در پایگاه‌های (SID) و (ISC) نمایه می شود.

مقالات مندرج در این مجله، الزاماً بیانگر نقطه نظرات «پژوهش‌های معماری اسلامی» و «قطب علمی معماری اسلامی» نمی باشد و نویسندگان محترم، مسئول مقالات خود هستند.

نشانی دفتر مجله: دانشگاه علم و صنعت ایران / قطب علمی معماری اسلامی / کد پستی ۱۶۸۴۶۱۳۱۱۴ / **تلفن مستقیم:** ۰۲۱-۷۷۴۹۱۲۴۳

نشانی رایانه: jria@iust.ac.ir / **نشانی وب:** <http://iust.ac.ir/jria>

آزیتا بلالی اسکویی*

دانشیار دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز (نویسنده‌ی مسئول)

فرناز نظرزاده عنصرودی**

کارشناس ارشد فناوری معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز

انلناز نظرزاده عنصرودی***

کارشناس ارشد معماری، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه هنر اسلامی تبریز

تاریخ پذیرش نهایی: ۹۸/۱۱/۲۳

تاریخ دریافت مقاله: ۹۷/۰۳/۱۱

چکیده:

قرآن کریم به‌عنوان کتاب هدایتگر و تعالی‌بخش انسان، شامل مجموعه‌ای از آیات الهی است که حقایق و اسرار بی‌شماری در آن نهفته شده و بزرگ‌ترین جلوه ظهور یک حقیقت در کالبد مادی به شمار می‌آید. به‌طوری‌که حقیقت بهشت در کالبد مادی و معماری باغ ظهور می‌یابد. برخلاف ظاهر ساده باغ ایرانی، پیچیدگی‌های ساختاری و معنایی حاصل از آمیختگی عناصر چهارگانه در باغ ایرانی، اقتباس شده از باغ بهشتی است؛ و در حقیقت تأثیرپذیری الگوی باغ از عنصر آب به‌عنوان اصلی‌ترین عامل وجودی آن و به دلیل تقدس این عنصر در اندیشه دینی ایرانیان به‌وضوح مشخص و از اهمیت بیشتری برخوردار است؛ به‌طوری‌که می‌توان گفت آب عنصری حیاتی در صیانت مقام و منزلت بهشت در تجلی و ظهور آن در باغ ایرانی است. روش این تحقیق تفسیری و بر اساس تحلیل محتوای آیات قرآن است. این پژوهش در پی یافتن تجلی صورت پذیرفته در مضمون عنصر آب در نظام کالبدی و کارکردی باغ ایرانی با تصویر آن در باغ بهشتی است. در این راستا با انطباق باغ ایرانی و باغ بهشتی از منظر قرآن کریم و با استناد به تفاسیر سوره آل عمران می‌توان دریافت که نظام کارکردی در باغ ایرانی با اسامی باغ بهشتی - که متناسب با درجه و مراتب آن است - متناظر بوده و عنصر آب در نظام کالبدی باغ ایرانی، حاصل نمود صورت‌های مختلف آب در کارکردهای باغ بهشتی است.

واژه‌های کلیدی: آب، باغ بهشتی، باغ ایرانی، تجلی، نظام کالبدی و کارکردی، آل عمران.

مقدمه

انسان در زندگی همواره از قرآن به‌عنوان کتابی برای هدایت که راز جاودانگی زندگی دنیوی و سعادت اخروی در آن گنجانده شده است، الهام می‌گیرد و با توسل به این منبع شریف، طبیعت پیرامون خود را سامان می‌بخشد. بارزترین نمونه این الهامات، ساختن بهشت زمینی در عالم مادی است که آدمی همواره از عناصر الهام بخشی که در قرآن، بهشت را به تصویر کشیده است استفاده می‌کند و با توجه به توصیفات قرآن، باغ‌هایی را در این جهان فناپذیر می‌سازد که به‌راستی انعکاس و بازتابی از بهشت بوده و باغ را به‌مثابه گوشه‌ای از بهشت که تداعی‌گر عالم دیگر است، می‌آفریند. باغ اسلامی در حکمت تمثیلی به بهشت ابدی تلقی شده است که در قرآن سی بار از آن با توصیف «باغ‌هایی با نه‌های روان» نام‌برده شده است (بمانیان و همکاران ۱۳۹۰، ۷). با گسترش اسلام در ایران و ارجاع به قرآن، بهشت به‌عنوان مفهومی در فرهنگ ایرانی اسلامی، تجلی کالبدی و دنیایی یافت و باغ‌های ایرانی شبیه‌تر به توصیفات در آیات قرآن ساخته شدند. به‌طوری‌که هر جنسی از طبیعت را می‌توان با یکی از سوره‌های قرآن به‌موازات و هر نوع را با آیه‌ای و هر موجودی را با یکی از حروف منطبق دانست (نسفی ۱۳۶۳، ۶۳). از این‌رو آب در فرهنگ ایرانی، به‌عنوان یکی از مقدس‌ترین عناصر طبیعی روح و جسم آدمی را تطهیر می‌کند و از احترام و تقدس ویژه برخوردار بوده است. در تفکر انسان ایرانی دوران باستان (پیش از اسلام) عنصر طبیعی آب به‌عنوان سرچشمه حیات تا جایی اهمیت دارد که الهه‌ای برای آن متصور است (شاهچراغی ۱۳۹۵، ۹۹). بنابراین ایرانیان با توجه به اهمیت آب در زندگی سعی داشتند باغ‌هایی منطبق با باغ بهشتی ساخته و عنصر آب را به همان شکل به تصویر بکشند به‌گونه‌ای که الگوی باغ متأثر از عنصر آب باشد.

مسلمانان با این نحوه نگرش، نه‌تنها دست به تغییر طبیعت زده‌اند و محیط را در ابعاد خود درآورده‌اند؛ بلکه در این رهگذر با توسل به این منبع شریف، رنگی قدسی به حیات خود بخشیده‌اند (پورجعفر و وثیق ۱۳۸۷، ۲). چراکه همیشه

خود را دورمانده از سرزمین اصلی خود و رانده‌شده از بهشت می‌دانند که در بهشت به او وعده کوثر داده بودند؛ و درختانی که از زیر آن‌ها نهرهایی جاری هست و درختانی که در زیر سایه آن‌ها آدمیان آرمیده‌اند. بدین گونه که گاهی بهشت را در قالب قالی‌هایی با نقش و نگار باغ و گلستان در اتاق‌های خود می‌آورند و گاه باغ و باغچه‌هایی را در گوشه‌ای از حیاط خانه‌های خویش یا اطراف آن پدید می‌آورند.

روش تحقیق

با توجه به پژوهش حاضر، فرض بر این است که باغ ایرانی از باغ بهشتی تجلی یافته است. بدین‌صورت که علاوه بر صورت نوعی شی، منزلت و شأن بهشت نیز در این تجلی با محوریت عنصر آب نمایان شده است. از این‌رو با تکیه بر روش تحقیق تفسیری و تطبیقی، به بررسی توصیفات فضایی بهشت به‌عنوان منبع الهام‌بخش باغ ایرانی، در متن قرآن به‌ویژه سوره آل‌عمران و تفاسیر مربوط به آن پرداخته شده است که بر پایه تحلیل محتوا، مبتنی بر دقت در مطالب و نکات موجود در متن قرآنی بوده که راهبرد آن بر روش اکتشافی استوار است. در طول تحقیق با انجام کنکاشی در لابه‌لای متون قرآن به دلیل اهمیت عنصر آب در باغ‌سازی و شکل‌گیری باغ و با توجه به باغ ایرانی، چهار صورت مختلف عنصر آب در نظام کالبدی منطبق بر نظام کارکردی باغ بهشتی باشد و در نهایت تجلی باغ ایرانی و میزان مطابقت آن بیان می‌شود.

پیشینه‌ی تحقیق

در سال‌های اخیر مطالعات و پژوهش‌های مختلفی در راستای بررسی باغ‌های ایرانی صورت گرفته است و محققان زیادی به مطالعه باغ ایرانی و عناصر ساختاری آن پرداخته‌اند. درحالی‌که تحقیقات اندکی در زمینه باغ بهشتی و تجلی مفاهیم قرآنی در باغ‌های ایرانی توسط افرادی همچون انصاری و محمودی‌نژاد (۱۳۸۶) و پورجعفر و وثیق (۱۳۸۷) و حمزه‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳) در تحقیق دیگری از پورجعفر و همکاران (۱۳۹۲) و هاب‌هاوس^۱ (۲۰۰۳) صورت گرفته است که با تحلیل و بررسی آیات قرآن، معماری باغ‌های ایرانی را تمثیلی از باغ‌های بهشتی دانسته‌اند که مفاهیم قرآنی در آن تجلی یافته است و ویژگی‌های بهشتی

در رسیدن به مفهوم ذهنی آن است.

– باغ ایرانی

در زبان فارسی و فرهنگ ایرانی از واژه‌های متنوعی به‌عنوان مترادف و معادل واژه باغ از جمله پردیس، بهشت، بستان، پالیز استفاده شده است و پدیده تعدد اسمی و معنایی در باغ به معنای اهمیت آن بوده است که بر اثر تغییر پارادایم‌های فرهنگی در دوره زمانی مختلف در آن پدید آمده است.

باغ ایرانی تمثیلی از بهشت است تا تصویری قرآنی از آن به نمایش بگذارد، بدین گونه که باغ ایرانی ترکیبی از «آب جاری» و «پوشش درخت» در دل طبیعت خشک است که با توجه به تضاد محیط کویبری و باغ ایرانی، تمثیلی از مناظر با طراوت بهشت قرآنی است (ویلبر ۱۳۴۸).

– تجلی و ظهور

o مفهوم واژگانی

در کتب لغت مفهوم واژگانی تجلی به‌صورت پدید آمدن، نمایان شدن و هویدایی (معین ۱۳۹۱، ۴۲۶) و جلوه‌گر شدن، هویدا شدن (عمید ۱۳۸۹، ۳۲۷) است.

o مفهوم فلسفی و عرفانی

تجلی در اصطلاح هستی‌شناختی (جهان‌شناختی) عرفا به معنای ظهور و بروز ذات مطلق حق و کمالات اوست (رحیمیان ۱۳۷۶، ۳۸). بدین گونه که عرفا خلقت این عالم را نیز ناشی از تجلی وجودی حق می‌دانند؛ زیرا که ایجاد و آفرینش، همان ظهور و بروز اسماء و صفات خداوند است.

– آب

کلمه «ماء» به معنی آب به‌صورت مکرر در قرآن کریم آورده شده و از آن به‌عنوان مظهر خیروبرکت و پاکیزگی یاد شده است؛ علاوه بر کلمه ماء، اشاره‌های متعدد دیگری به انواع گونه‌های آب شامل نهرها، چشمه‌ها، آبشارهای بهشتی نیز در قرآن شده است که همگی تصاویر بدیعی از جلوه‌های معنوی آب را نشان دهند.

o عنصر آب از منظر اندیشه دینی

انسان همواره سعی بر آن دارد تا باورهای دینی خود را به نحوی با طبیعت و عناصر طبیعت گره بزند. از این رو، هیچ

یاد شده در قرآن در باغ‌های ایرانی مورد توجه قرار گرفته است که در طول تاریخ توسط ایرانیان، در طرح‌ریزی و احداث باغ‌های ایرانی مورداستفاده قرار گرفته است؛ اما با توجه به الگوی ساختاری باغ ایرانی و اهمیت و ضرورت عنصر مؤثر آب در شکل‌گیری باغ، با توجه به تعداد اندکی از پژوهش‌های ذکر شده که به بررسی مفاهیم قرآنی در باغ ایرانی پرداخته‌اند؛ در هیچ‌کدام از منابع مورد مطالعه به‌طور مشخص به عنصر آب در باغ‌های بهشتی و انطباق آن با باغ ایرانی اشاره نشده است؛ بنابراین برای رسیدن به نتایج مورد انتظار سعی بر آن شد تا با انطباق نظام کالبدی و کارکردی، به بررسی تجلی الگوی باغ بهشتی در باغ ایرانی با محوریت عنصر آب در متن سوره آل عمران (که توجه ویژه‌ای به باغ‌های بهشتی و نهرهای جاری در آن دارد) پرداخته شود.

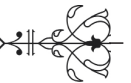
ادبیات پژوهش

بازشناسی مفاهیم قرآنی

در ابتدا سعی بر این است تا مفاهیم مرتبط با باغ بهشتی، باغ ایرانی، تجلی و آب به بحث گذارده شود؛ سپس در ادامه به ساختارشناسی باغ ایرانی در مقایسه با باغ بهشتی پرداخته شود.

– باغ بهشتی

واژه بهشت اسم فارسی است. در اوستا «وهیشته» از ریشه وهو vahu به معنای خوب و ایشت Isht علامت تفضیل به معنای خوش‌تر، نیکوتر است یعنی جهانی بهتر و عالم نیکوتر (شاهچراغی ۱۳۹۵، ۹۶) به‌طور کلی، توصیفات قرآن از باغ ملکوت به‌صورت هماهنگ تصویر روشنی از سرسبزی، چشمه‌های جوشان، نهرها و حضور پایدار آب است و تنها در آیه ۴۶ سوره الرحمن تصویر جدیدی از چشمه‌های جوشان در باغ بهشتی نمایان می‌شود به‌طوری‌که از دو باغ، با دو چشمه جوشان و دو نوع از هر میوه یاد شده است. بدون شک جایگاه واژه بهشت در این جهان، مادی نیست و جایگاهی معنایی نیز دارد که ذهن و فکر آدمی عرصه ظهور مفهوم معنایی آن است به‌طوری‌که ترکیب دو واژه باغ و بهشت به‌صورت «باغ بهشتی» تأکید بر خصوصیت مادی و معنایی این مفهوم دارد و بیانگر ساخت عینی باغ

تشکیل‌دهنده آن تأثیرگذار باشد. در این میان عناصر تأثیرگذار در شکل‌گیری باغ ایرانی، عنصر زمین، آب، گیاه و فضای معماری است که برای موجودیت حیات باغ لازم و ضروری است و هندسه کلی باغ ایرانی از ترکیب همگون این چهار عنصر شکل گرفته است. باغ مجموعه‌ای است از بسترهای آب، باغچه‌ها و انواع گیاهان، معبرها و تخت‌ها که همراه با ساختمان‌های متعدد، ترکیبی پیچیده را پدید می‌آورد (نوابی و حاجی قاسمی ۱۳۹۰، ۳۲۵).

– بستر و طبیعت

o باغ ایرانی

هر باغ ممکن است متأثر از اقلیم و محلی که در آن به وجود آمده است روی یک بستر و سطحی هموار و یا روی سطحی شیب‌دار به وجود آید که تأثیر مستقیمی بر شکل و فرم باغ داشته است. در بعضی موارد - که موقعیت طبیعی مناسبی برای ساختن باغ به نحوی وجود داشت که امکان بهره‌برداری از یک تپه یا دامنه‌ای با شیب زیاد برای ساختن بخشی از عمارت‌ها و فضاهای باغ پدید می‌آمد- باغ را به گونه‌ای طراحی و سازمان‌دهی می‌کردند که حداکثر بهره‌برداری از عرصه‌های مرتفع و سطوح شیب‌دار صورت پذیرد (نصر ۱۳۸۹، ۴۸). درحالی‌که بسیاری از باغ‌های ایرانی به‌ویژه باغ‌های نواحی مرکزی و جنوبی کشور در نواحی نسبتاً هموار و با شیب اندک طراحی و ساخته شده‌اند. o باغ بهشتی

عرض آن به اندازه آسمان‌ها و زمین بزرگ است و پهنای آن تمام وسعت آسمان‌ها و زمین را در بر گرفته است (الحدید/۲۱؛ آل عمران/۱۳۳).

– آب

o باغ ایرانی

آب از عناصر حیاتی و مهم در شکل‌گیری باغ است و باعث سرزندگی و ایجاد حس نشاط در باغ می‌شود و عدم وجود آن امکان شکل‌گیری باغ را غیرممکن می‌سازد. آب در باغ ممکن است در قالب نهرهایی در سرتاسر باغ یا در استخرهای بزرگ و کوچک در جلوی عمارت باشد؛ اما کاربرد حوض‌ها و فواره‌ها فقط به دلیل فرم‌های کم‌وبیش هنری و صدای دلنواز آب و یا فضای رویا انگیزی که

پدیده طبیعی در رابطه با سرنوشت انسان را نمی‌توان جدا از باور و اعتقاد دینی آن‌ها بررسی کرد؛ آب نیز یکی از مفاهیم دینی است که ایرانیان همواره به دیده احترام به آن می‌نگرند.

قرآن کریم نیز به بررسی ژرف عنصر آب پرداخته و بیشتر به نقش آب در تجدید حیات طبیعی و اهمیت آب شرب و آب‌های زیرزمینی تأکید فراوان دارد. تعدد آیات قرآنی در زمینه نقش آب در ایجاد و تداوم حیات، به جایگاه عظیم و منزلت والای آب در نزد خداوند تأکید داشته است. در آیه ۴۵ سوره کهف خداوند متعال حیات و زندگی آدمیان را به آبی تشبیه نموده است که از آسمان فرو می‌آید و موجب نمو و رشد نباتات می‌شود و پس از دوران کوتاه حیات نباتی آن پایان می‌یابد. نکته بسیار مهم و زیبا در همان اصل تشبیه است که حیات، آب است و آب، حیات است؛ و نمو و رشد نیز از برکات همین آب حیات است.

قرآن کریم در آیات مشابه دیگری نیز منشأ و پیدایش زندگی و نیز آغاز آفرینش انسان را از آب دانسته است: «وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا... و اوست که از آب بشری آفرید... (فرقان / ۵۴)»؛ پیامبر اکرم صلی‌الله علیه و آله فرمود: «كُلُّ شَيْءٍ خُلِقَ مِنَ الْمَاءِ: همه‌چیز از آب خلق شد؛ و آب نخستین بستر حیات برای تمام موجودات زنده است».

در روایت از امام صادق (ع) نیز نقل شده است: مزه آب، مزه زندگی است؛ زیرا، خداوند فرمود: همه‌چیز را به‌وسیله آب زنده کردیم. معنای این سخن آن است که حیات و زندگی همه صاحبان روح و رشد همه رشد کنندگان را از آب قرار دادیم که در این صورت شامل انسان، حیوان و گیاهان و درختان می‌شود.

انطباق نظام کالبدی باغ ایرانی و باغ بهشتی

باغ ایرانی، مفهومی تمثیلی و نمادین از بهشت و باغ بهشتی دارد که با توصیف‌های آمده در قرآن و آیات و تفاسیر، انطباق کامل دارد؛ به‌طوری‌که ترکیب عناصر مختلف معماری و طبیعی در کنار یکدیگر در باغ ایرانی متناسب با تصویر باغ بهشتی است. از این‌رو پرداختن به مفهوم باغ ایرانی بخصوص از جنبه تصویر باغ بهشتی توصیف شده در قرآن کریم می‌تواند در شناخت باغ و عناصر کالبدی

گرمای شدید آفتاب را کمتر احساس کنند و سایه‌ی آن‌ها دائمی است که سبب اعتدال همیشگی هوا در باغ بهشتی می‌شود (الواقعه/۳۰؛ الرعد/۳۵). این میوه‌ها هرگز پایان نمی‌گیرد و تمام نمی‌شود (الواقعه/۳۲؛ ۳۳). سایه درختان بر مؤمنان می‌افتد و چیدن میوه‌های درختان را برای آن‌ها بسیار راحت می‌کند بدین گونه که شاخه‌های درختان سایه‌ی خود را بر سر بهشتیان می‌افکنند و چیدن میوه از خوشه‌های پر از میوه که خود را پایین آورده‌اند بسیار راحت می‌شود (الانسان / ۱۴).

– فضای معمارانه (عمارت و هندسه)

o باغ ایرانی

عمارت و کوشک در باغ از جمله فضاهای معماری شده در آن به شمار می‌آید. عمارت در باغ ممکن است در قسمت‌های مختلف محور اصلی قرار گیرد (۱/۲ محور اصلی، ۱/۳ محور اصلی، انتهای محور باغ و چسبیده به آن). در برخی از باغ‌های ایرانی علاوه بر دیوار و حصار دور باغ، عمارتی به‌عنوان سردر نیز وجود دارد که کاربری‌های متعدد به خود می‌گیرد. عمارت واقع در فضای ورودی تنها در شمار بسیار اندکی از باغ‌ها ممکن بود به عمارتی بزرگ تبدیل شود که محل استقرار و سکونت ساکنان اصلی باغ باشد (سلطان‌زاده ۱۳۷۸، ۵۶). این عمارت محل اسکان باغبانان، نگهبانان و همچنین سایر کارکنان خدماتی باغ بوده است.

o باغ بهشتی

بهشتی قرآنی که به تمام پرهیزگاران و متقیان وعده داده شده است، منزل و محل سکنی گزیدن آدمیان است که در آنجا مسکن می‌گزینند (النحل/۸۰)؛ و محل استراحت و پذیرایی مداوم و بی‌وقفه از خستگان است که می‌توانند در آنجا استراحت کنند (آل عمران/۱۹۸). خداوند در این باغ‌های جاودان بهشتی به انسان قصر و خانه‌هایی پاکیزه وعده داده است (التوبه/۷۲). فرشتگان آن‌ها را به بهشت دعوت می‌کنند که در آن امنیت و سلامتی وجود دارد و این باغ‌ها برخلاف باغ‌های دنیوی هیچ دیوار و حصار را برای برقراری امنیت در بهشت ندارند (الحجر/۴۶)؛ و دیوار و حصار مانع از ورود مؤمنان نیست و درهای آن به روی مؤمنان گشوده است (ص / ۵۰).

در آن قرار می‌گرفتند نیست؛ بلکه نقش اصلی آن بیش از هر چیز ایجاد هوای معتدل و موضعی است (زانگری و همکاران ۱۳۹۱، ۴۱). بنابراین علاوه بر نقش کاربردی و تزئینی، آب در باغ ممکن است جهت تهویه محیط و ایجاد هوای مطبوع و به‌عنوان عنصری اصلی در محیط باغ باشد. آب در باغ علاوه بر نقش کاربردی مبتنی بر سیستم آبیاری به‌صورت نهرهای میان باغچه‌ها و معابر، نقشی تزئینی به‌صورت حوض و فواره و جوی‌های آب، نیز داشت (نژادابراهیمی^۳ و دیگران ۲۰۱۶، ۲۰۷).

o باغ بهشتی

مؤمنان درحالی‌که لباس فاخر بر تن دارند بر تخت‌هایی تکیه کرده و به تماشای باغ‌های جاودان بهشتی می‌پردازند که آب از زیر پای درختان و قصرها جاری است (الکهف/۳۱)؛ و در آن بهشت‌ها، همیشه چشمه‌هایی روان جریان دارند (الغاشیه/۱۲). نهری در بهشت (حوض خاص رسول خدا(ص)) در بهشت که خداوند آن را به پیامبر ارزانی داشت (الکوثر/۱)؛ و همچنین در ساحل آبی ریزان به‌سان آبشاری زیبا قرار دارد (واقعه/۳۱).

– گیاه و درخت

o باغ ایرانی

از عمده عناصری که باعث شکل‌گیری باغ می‌شود، گیاه و درخت است به‌طوری‌که وجود باغ به وجود عناصر سبز در آن وابسته است و باهدف خاصی در باغ کاشته و منجر به ایجاد فضای دل‌انگیز می‌شود. در باغ‌ها، فضای سبز که انواع مختلف درخت، گل و گیاه را دربر می‌گیرد را می‌توان یکی از عناصر مهمی دانست که بدون آن اصولاً باغ فاقد معنا جلوه می‌کند (مسعودی ۱۳۸۸، ۱۳۳). درخت در باغ ایرانی باهدف ایجاد سایه و ایجاد فضای استراحت، برداشت و تولید محصول و سوددهی برای باغ و تزئین کاشته می‌شد که فراوانی درختان سایه‌دار و محصول دار نسبت به گل‌ها و گیاهان تزئینی به‌مراتب بیشتر بوده است.

o باغ بهشتی

درختانی که در این باغ‌های جاودان قرار دارد مثمر بوده و اغلب درختانی سرسبز و انواع انگورها است (النبا/۳۲). سایه‌ی گسترده‌ی درختان که باعث می‌شود مؤمنان

جدول ۱. انطباق نظام کالبدی باغ ایرانی و باغ بهشتی در متن قرآن (مأخذ: نگارندگان)

کالبد	باغ ایرانی	مصادیق	باغ بهشتی	آیات	انطباق باغ بهشتی و باغ ایرانی
زمین (بستر و طبیعت)	هموار	باغ دولت‌آباد، یزد	گسترده‌گی و وسعت باغ بهشتی	بهشتی که پهنای آن، پهنای آسمان و زمین است (حدید/۲۱).	از ویژگی‌های اساسی باغ ایرانی وسعت زیاد آن است که مطابق با تفاسیر باغ بهشتی است.
	ناهموار	باغ تخت، شیراز			
آب	تزئینی: (حوض، فواره، نهر، پلکانی، استخر کم‌عمق)	باغ شازده ماهان، کرمان	آبشارهای بهشتی	جریان آب در نهرها و ترنم دل‌نشین آب در آبشارهای بهشتی (واقعه/۳۱).	حوض‌ها و استخرها کم‌عمق در جلوی عمارت در باغ ایرانی وصفی از حوض‌های بهشتی است و نهرهایی در میان کرت‌ها برای آبیاری باغچه‌ها وجود دارد که مطابق با نهرهای همیشه روان بهشتی است. چشمه‌های آب جاری به‌عنوان منشأ حیات و احداث باغ ایرانی به شمار می‌رود و در انطباق با چشمه‌های بهشتی است که بسیار پربرکت و پایان‌ناپذیر هستند. چنانچه آب در باغ ایرانی از درون زمین خارج و در مکان‌های خاصی از باغ جاری می‌گردند.
	کاربردی: (استخر عمیق، نهر میان باغچه‌ای)	باغ ائل‌گلی، تبریز	چشمه‌های بهشتی	معجزه حضرت موسی در جاری کردن دوازده چشمه آب (الرحمن/ ۶۶؛ البقره/ ۶۰؛ الاعراف/ ۱۶۰؛ الانسان/ ۱۸)	
			نهرهای همیشه روان	«جنات تجری من تحتها الانهار» نهرهای چهارگانه بهشتی که از زیر غرفه‌های بهشتی جاری است.	
			حوض‌های بهشتی	نهری در بهشت و حوض خاص رسول خدا(ص) که از زیر عرش جریان دارد و مبدأ و نهایت آن بی‌پایان و نامحدود است (کوثر/۱).	
گیاه و درخت	سایه‌افکن: درخت بید، چنار، نارون، سرو	باغ ارم، شیراز	سایه‌افکن	رویش درختی سایه‌افکن بر بالای سر حضرت یونس پس از اینکه به ساحل افکنده شد (صافات/ ۱۴۵؛ ۱۴۶).	نظام کاشت درختان و انواع مختلف درختان و ایجاد سایه تصویر روشنی از درختان سایه‌افکن و غیر سایه‌دار و گیاهان میوه‌دار باغ بهشتی است. اشجار و گیاهان و سایه آن‌ها از زیباترین تعابیر بهشتی است.
	مثمر: درخت پرتقال		مثمر درخت خرما، انگور، زیتون، انار، سدر	درخت خرمایی که حضرت مریم به هنگام وضع حمل از آن تغذیه کرد (مریم/ ۲۲؛ ۲۵).	
	تزئینی: گل بنفشه، داوودی و گل‌سرخ		تزئینی زنجبیل، ریحان	(واقعه/ ۸۹؛ الرحمن/ ۶۸) گیاه خوشبوی بهشتی که پس از استنشام آن جان تازه می‌دهد.	

کوشک در باغ ایرانی در انطباق با غرفه‌ی بهشتی است که محل سکنی گزیدن است. باغ بهشتی دارای دروازه و دیوار بوده‌اند که سردرهای باغ ایرانی در انطباق با درهای بهشتی حصارهای اطراف آن بوده است.	غرفه به معنای خانه‌ای زیبا که انهار بهشتی از زیر آن‌ها جاری است و دریچه‌ای به منظره دارد (التوبه/۷۲؛ زمر/۲۰)	غرفه بهشتی	باغ فین، کاشان	کوشک	فضای معمارانه
	ورود بهشتیان از درب‌های بهشتی است (رعد/۳۳؛ الحجر/۴۶).	درب بهشتی		سردر	
	بهشت‌های جاویدان که مانعی برای ورود بهشتیان نیست (ص/۵۰). بین دوزخیان و اهل بهشت حصاری حائل گردد و بر آن حصار، دری باشد (حدید/۱۳).	دیوار		دیوار	

انطباق نظام کارکردی باغ ایرانی و باغ بهشتی

در بررسی کارکرد اصلی باغ ایرانی سلطان‌زاده (۱۳۷۸) در دسته‌بندی خود باغ میوه، باغ سکونتگاهی، باغ سکونتگاهی حکومتی، باغ حکومتی و باغ مزار عنوان کرده است. علاوه بر کارکردهای ذکر شده می‌توان باغ حیاط، باغ تفرجگاهی و باغ زراعی (نژادابراهیمی و دیگران ۲۰۱۶)، و باغ اعیانی، باغ آیینی و باغ عمومی (روحانی ۱۳۸۳) و خانه باغ، باغ عمومی یا ملی، باغ شکار، باغ وحش، باغ قلعه و باغ کاخ (حیدرنتاج ۱۳۹۳) و همچنین باغ کوشک، باغ چادر، باغ تجیر، باغ تخت، باغ آب، باغ منزل، باغ بیشه (شاهچراغی ۱۳۹۵) نیز اشاره کرد. در حالی که در تقسیم‌بندی دیگری از نگارندگان در انطباق کارکرد باغ بهشتی و باغ ایرانی به علت هم‌پوشانی برخی از این کارکردها می‌توان دسته‌بندی دیگری را تعریف کرد: در باغ ایرانی در صورتی که باغ فقط برای زندگی و گذراندن اوقات فراغت افراد در نظر گرفته می‌شد؛ باغ‌های تفرجگاهی نام داشتند که شرایط مساعدی را برای زندگی افراد فراهم می‌کردند. باغ‌های دیگری که باهدف اقتصاد بیشتر برای برداشت محصول و میوه به وجود می‌آمد و سودمندترین نوع از لحاظ اقتصادی بودند که ساده‌ترین نوع باغ از لحاظ طراحی بوده و هندسه خاصی نداشته و برای باغ‌ها مرز و حصار معینی تعریف نمی‌شد؛ که این باغ‌ها را مثمر می‌نامیدند. در این نوع باغ‌ها فضای معماری شده‌ای وجود نداشت و از باغ‌های متعدد در کنار همدیگر به‌وجود می‌آمد. باغ‌های سکونتگاهی محل مساعدی برای

زندگی فراهم می‌آورند. در واقع داخل باغ عمارتی برای سکونت در نظر گرفته می‌شد.

از سوی دیگری در تفاسیر مختلف، بهشت دارای مقامات و درجات و مراتبی است که می‌توان هر کدام را بهشتی متفاوت دانست. بهشت در واقع یکی است و دارای مراتب و درجاتی است که به تناسب آن مرتبه و درجه، اسم خاص و معینی دارد. این درجه‌بندی بهشت بر اساس تفاوت ماهوی لذت‌های مادی و معنوی بهشتیان است. دارالسلام، دارالجلال، جنت المأوی، جنت خلد، بهشت عدن، جنت فردوس و جنت نعیم نام بهشت‌های هفت‌گانه‌ای است که در منابع روایی و تفسیری ما آمده است.^۴ درجایی دیگر امام باقر (ع) می‌فرماید: اما آن بهشت‌هایی که در قرآن ذکر شده است: ۱. بهشت عدن، ۲. بهشت فردوس، ۳. بهشت نعیم، ۴. بهشت جنه المأوی است^۵ که متناسب با معانی و تفاسیر مختلف می‌تواند در انطباق با نظام کارکردی باغ ایرانی باشد. بهشت‌های پر نعمتی که (نعیم) درختان پر میوه در آن وجود دارد متناظر با باغ مثمر ایرانی است که باهدف برداشت محصول و سودهی است و همچنین باغ بهشتی علاوه بر نعمت فراوان، جایگاهی برای مسکن و سکونت نیز فراهم می‌کند که این امر می‌تواند منبع الهام باغ سکونتگاهی ایرانی باشد. فراهم نمودن شرایط مناسب برای سکونت و ایجاد حوض و آبشارهایی که برای دلپذیر ساختن آن وجود دارد؛ تعریفی دیگر از باغ بهشتی است که جایگاه پیامبر، شهدا و صدیقین است در تناظر با باغ تفرجگاهی ایرانی است.

جدول ۲. انطباق نظام کارکردی باغ برگرفته از اسامی باغ بهشتی در متن قرآن (مأخذ: نگارندگان)

نام	آیه	تفسیر	انطباق نظام کارکردی باغ ایرانی و بهشتی
جَنَّةِ النَّعِيمِ	۱۷ بار در قرآن به آن اشاره شده است: فَرَوْحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّةٌ نَّعِيمٍ (واقعه/۸۹) أَيُّطَمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يَدْخُلَ جَنَّةً نَّعِيمٍ (معاراج/۳۸؛ واقعه/۱۲؛ قلم/۳۴؛ شعراء/۸۵)	- جایگاه بندگان مخلص خدا و متقین - نعیم به معنای نعمت وسیع و کثیر (قرشی، ۱۳۷۱، ۸۴) - خداوند برای آنان که وارد بهشت پر نعمت می‌شوند کوزه‌ها و جام‌هایی پر از شراب، میوه‌های خوش‌رنگ و گوشت مرغان و هر غذایی که مایل باشند، بدون سربردن و آزدن حیوانی فراهم می‌کند و در سایه‌ی درختان سدر پر میوه، بی‌خار و درختان پربرگ سایه‌دار که در اطراف آن نهر آب‌های زلال وجود دارد؛ مسکن می‌دهد.	باغ میوه باغ پر نعمت
جَنَّةِ الْمَأْوَى	فقط دوبار در قرآن آمده است: عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى (نجم/۱۴-۱۵) أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (سجده/۱۹)	- میهمانی مؤمنین دارای عمل صالح. مأوی: اسم مکان است از اوی یعنی جایگاهی که در آن مسکن می‌گیرند (قرشی ۱۳۷۱، ۱۴۵). - در نزد سدره المنتهی که آخرین درخت است؛ جایگاه و مسکن متقیان است. - حضرت رسول در شب معراج وقتی به سدره المنتهی رسیده؛ دیده‌اند که چهار جوی بهشتی از زیر آن بیرون می‌آید (محمودی‌نژاد و صادقی ۱۳۸۸، ۱۱۶) - منزلگاه پر نعمت در بهشت ابدی است.	باغ منزل
دَارِ الْخُلْدِ	قُلْ أَدْلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا (فرقان/۱۵) ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارِ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ (فصلت/۲۸)	- وجه‌تسمیه‌ی آن به این علت است که ساکنانش هرگز از آن مهاجرت نمی‌کنند. - آن بهشتی که خداوند به دست خویش ستون‌ها و عمودهایش را درست کرده و برای همیشه در آن جاودان‌اند.	باغ حیاط
دَارِ السَّلَامِ	فقط دوبار در قرآن آمده است: وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيُبْهِدِي مِنَ بَيْتَاءِ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ (یونس/۲۵) لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُمْ فِيهَا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (انعام/۱۲۷)	- سلام نام خداست و «دارالسلام» به معنی خانه یا سرای بهشت است. - «سلام» از نظر لغوی یعنی دور بودن از آفات ظاهری و باطنی و دارالسلام به معنای محلی است که در آن هیچ آفتی از قبیل مرگ، مرض، فقر، غم و اندوه ساکنان را تهدید نکند.	خانه باغ باغ کوشک

دارالجلال		<p>- خداوند آن را به نام خود، نام گذاری کرد. در آنجا ساکنانش هر صبح و شام نظاره گر خدای صاحب جلال و اکرام هستند.</p>		
جنت عدن	<p>۱۱ بار در قرآن به آن اشاره شده است: - وَ لَيْكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يُحَلَوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَّكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مَرْتَفَعًا (كهف/۳۱) - وَعَدَّ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (توبه/۷۲؛ نحل/۳۱؛ طه/۷۵؛ ص/۴۹؛ ۵۰؛ صف/۱۲)</p>	<p>- «جنت عدن» را جایگاه پیامبران، شهدا و صدیقین و حکمای عادل دانسته اند (الطبرسی ۶۰-۱۳۵۰، ج ۱۲). - عدن: به معنی جنت محل اقامت و نیز محل استقرار است. - همچنین جنت عدن را «وسط حقیقی بهشت» دانسته اند (کاشانی ۱۳۴۴، ۱۰۷). در آن باد خشک از عرش می جهد چون مشک اذفر و آن را در کوشکها می برد (الطبرسی) ۶۰-۱۳۵۰، ۹۵). بر این اساس، یادآور بادگیر در مناطق کویری و انتقال باد به حوض خانه کوشک است (محمودی نژاد و صادقی ۱۳۸۸، ۲۹). - بهشت عدن دیوارهایش از یاقوت قرمز و کلیدهایش از مروارید است (ابن بابویه ۱۴۰۵، ۲۹۶).</p>	<p>- محل اقامت دائمی و جاودانه است. با توجه به آیات، سیاق آن ها و روایات، جنت عدن، بهشت اقامت است (طباطبایی ۱۳۸۴، ۳۰۵) که یکی از ویژگی های بارز این باغ بهشتی، نهرهای جاری از پای درختان و قصرها است که در آن سکنی می گزینند و شرایط مساعد برای سکونت و زندگی فراهم می شود.</p>	<p>باغ اعیانی</p> <p>باغ آیینی</p>
جنت الفردوس	<p>فقط دو بار در قرآن آمده است: إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا (كهف/۱۰۷) أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ الَّذِينَ يَرْتَوْنَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ (مومنون/۱۰-۱۱)</p>	<p>- «اصل این کلمه فارسی «پردیس» است و معرب «فردوس»، فردس و جمع آن را «فردایس» می گویند. (انصاری و محمودی نژاد ۱۳۸۶، ۴۳). - جنت فردوس، دیوارهایش از نور و نور غرفه ها و واحدهایش از نور پروردگار است (ابن بابویه، ۱۴۰۵، ۲۹۶). سقف آن عرش الهی است و این بهشت، جایگاه حضرت فاطمه (س) است (مجلسی ۱۳۶۳، ۱۱۸). - حضرت علی (ع): برای هر چیز اعلائی است و اعلائی بهشت فردوس است (الحسینی ۱۳۶۴، ۱۲۹).</p>	<p>- باغ و بستانی است که وسط بهشت، بهترین جای و برترین درجه آن و محل جوشش آنهار بهشتی است و بهترین بهشتی که می تواند از خداوند خواسته شود و دارای انواع گوناگون میوه و خاصه، انگور است و برترین ریحانها کاشته شده که سبب ایجاد هوای معتدل در آن شده و برای گذراندن اوقات فراغت در شرایط مساعد و لذت بردن مؤمنان از چشم اندازهای باغ، تخت هایی تعبیه شده است.</p>	<p>باغ آب</p> <p>باغ عمومی یا ملی</p>

تجلی باغ بهشتی در باغ ایرانی

بر اساس آنچه در مفهوم شناسی واژه تجلی بیان شد؛ تجلی به معنی جلوه‌گر شدن حقیقت در آینه جهان هستی است. بدین گونه که پدید آمدن و نمایان شدن معنا می‌تواند در صورت نوعی و به-عنوان نمادی از آن باشد. تجلی محتوا در کالبد معماری می‌تواند از نوع نسبی و نه مطلق بیان شود (نقره‌کار و رئیسی ۱۳۹۱، ۱۱). بدین صورت که مفاهیم باغ بهشتی به صورت نسبی در صورت و کالبد باغ ایرانی تجلی می‌یابد. بنابراین در انطباق باغ بهشتی و باغ ایرانی حقیقت تجلی نیز با نمایان شدن ماهیت آن و یا نمود یافتن آن به‌عنوان مکانی در دنیای مادی همراه است که فضای حاصل از این تجلی در صورت نوعیه، شکل و نمادهای کلی اولیه را دارا است. در تجلی باغ بهشتی حقایق بهشت از مرتبه‌ای به مرتبه دیگر تنزل می‌یابند و در مرتبه نازل‌تر به ظهور می‌رسند و در قالب باغ ایرانی نمایان می‌شود.

تجلی عنصر آب در باغ ایرانی و باغ بهشتی از منظر قرآن استفاده از آب در باغ سازی ایرانی بسیار زیرکانه و هنرمندانه صورت گرفته است؛ به‌طوری که نه تنها به‌منظور آبیاری و تغذیه گیاهان در باغ به‌کاررفته؛ بلکه استفاده معنوی از آن، مفهوم بخش باغ بوده است. آب را می‌توان مهم‌ترین عنصر و پدیده‌ای دانست که در شکل‌گیری یک باغ در ایران نقش و اهمیت اصلی داشته؛ زیرا کمبود آب در بسیاری از نواحی ایران به‌ویژه مناطق مرکزی و جنوبی، امکان شکل‌گیری هرگونه فضای سبز و ازجمله باغ را دشوار می‌ساخت (سلطان‌زاده ۱۳۸۲، ۱۰۰).

تصور یک باغ فاقد آب، به‌هیچ وجه امکان‌پذیر نیست و با توجه به همین ویژگی آب و از سویی دیگر اقلیم کم آب و گرم و خشک ایران سبب می‌شد تا معماران و طراحان همواره از حرکت آب در باغ‌ها بهره‌گیرند و با ابداعات و ابتکارات خود در طراحی فواره و آبشار و آب‌نما، آب را در باغ به تماشا گذارند که این امر می‌تواند هندسه باغ را نیز تحت تأثیر قرار دهد و محورهای حرکت آب از طریق جوی و نهرها را برای آبیاری گیاهان را تعیین کند. از سویی دیگر با بررسی مفاهیم و آیات قرآن کریم درباره عنصر آب، نیز می‌توان گفت که آب به‌عنوان مایه حیات هر موجودی است نمادی از بهشت

و نعمات بهشتی است؛ عامل حیات و زنده شدن شهر و زمین است؛ عامل آبادانی زمین و زیبا، خرم و شاداب نمودن آن است، در توصیف بهشت به آب همراه گیاه اشاره شده است (نقی‌زاده ۱۳۸۴، ۱۴۸؛ ۱۵۰). توجه به عنصر آب در این آیات، به علت نمود آن در باغ ایرانی حائز اهمیت است؛ بنابراین می‌توان این نمود و تجلی را در دو نقش معنوی (عنصر حیات بخش) و مادی (رویش گیاهان) دسته‌بندی کرد.

- نقش معنوی آب

آب به‌عنوان عنصر حیات بخش

آب به‌عنوان یکی از عوامل حیات و زنده ماندن تمام موجودات هستی به شمار می‌رود بدین گونه که حیات را در تمام عناصر سازنده باغ ایرانی به جریان می‌اندازد و سبب سرزندگی در آن می‌شود.

در آیه ۴۸-۴۹ فرقان و آیه ۳۰ انبیا قرآن کریم نیز به این نقش آب در باغ بهشتی اشاره شده است:

وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيحَ بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً طَهُورًا لِّنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَّيْتًا وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا أَنْعَامًا وَأَنَاسًا كَثِيرًا (فرقان/ ۴۹-۴۸)

أُولَئِكَ يَرْذِبْنَ كَفْرًا أَنْ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كَانَتْ رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا أَفَلَا يُؤْمِنُونَ (انبیاء/ ۳۰)

مفهوم معنوی آب در باغ بهشتی، آب را به‌عنوان ماده‌ای برای زنده کردن و حیات بخشیدن به مخلوقات عالم معرفی می‌کند که تجلی این عنصر در باغ ایرانی نیز به کمک معماری آب، مفهوم شورانگیز و فرح بخشی را به باغ ایرانی می‌آورند. حرکت آب در آبشارها، فواره‌ها به‌خصوص از روی سینه کبکی‌ها نواهای گوناگون از آب را به گوش انسان می‌رساند که همه با صدای رسا سبب شادابی و حیات مخاطب می‌شود و بشر بدین گونه آب‌های بهشتی را نمایان ساخته و بر روی زمین معماری می‌کند.

- نقش مادی آب

آب عامل رویش گیاهان

عنصر آب آفریننده سرسبزی در باغ ایرانی است به‌گونه‌ای که باغ را می‌رویاند و فضای باغ را سرشار از سبزی‌نگی می‌کند. در آیه ۹ ق قرآن کریم نیز به این نقش آب در باغ بهشتی اشاره شده است:

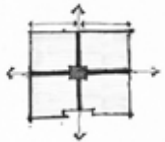

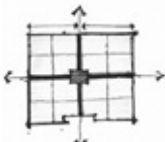
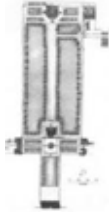
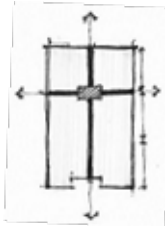

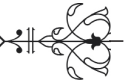
ساختاری در باغ است به گونه‌ای که آب در محل قرارگیری عمارت، نحوه کربندی باغ تأثیرگذار بوده و شالوده و تاروپود طرح اصلی باغ توسط آب ساخته شده که این شالوده مقام و موقعیت هر جزء از عناصر باغ را تعریف می‌کند و این عناصر را در کنار هم قرار می‌دهد و مجموعه‌ای از یک باغ را به وجود می‌آورد. قرآن کریم نیز در لابلای آیات خود تصاویر مختلفی از آب‌های بهشتی در متن قرآن ارائه می‌کند که حاکی از درجه و مرتبه آب در باغ بهشتی است که تجلی این درون‌مایه در محورهای اصلی و فرعی باغ و شکل‌گیری شاکله کلی باغ نمود پیدا کرده است که می‌تواند سلسله‌مراتب مختلف را در باغ تعریف کند.

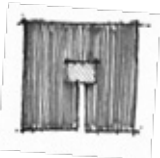

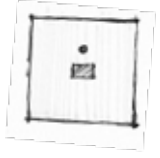
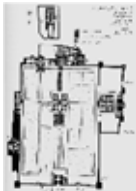
وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُّبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ وَحَبَّ الْحَصِيدِ (ق/۹)

مفهوم مادی آب در باغ بهشتی، آب را یکی از علت‌های رویش گیاهان و سرسبزی می‌داند که تجلی این عنصر در باغ ایرانی نیز سبب رویش گیاهان مثمر در مناطق خشک و ثمربخشی می‌شود که طراحان نیز توجه ویژه‌ای برای آبیاری گیاهان داشتند که از طریق نهر و جوی، آب را انتقال می‌دادند بدین گونه معماران درختان پر برگ سایه‌دار که نهرهایی از زیر درختان جاری است و چشمه‌های روان موجود در باغ‌های بهشتی را نمایان ساخته و در باغ نتیجه‌بخش می‌کنند. می‌توان چنین اظهار داشت که حاصل تجلی مفاهیم معنوی و مادی عنصر آب در معماری باغ ایرانی، ایجاد محورهای

جدول ۳. تجلی عنصر آب در باغ ایرانی و تصویر آن در باغ بهشتی بر اساس متن قرآن (مأخذ: نگارندگان)

نقش آب در ایجاد محورهای باغ	مصادیق	تحلیل هندسی	مصدق قرآنی
ترکیب باغ بر اساس انتظام مرکزی			- (محمد/۱۵) - اشاره به چهار نهر دارد. نهرهایی از آب تازه، نهرهایی از شیر، نهرهایی از خمر و نهرهایی از عسل است که برای نوشندگان لذت‌بخش است (طباطبایی ۱۳۸۴، ۳۵۲).
			آب سبب ایجاد چهارباغ‌هایی با کربندی ۴ باغی می‌شود و عمارت در مرکز قرار می‌گیرد.
ترکیب باغ بر اساس انتظام محوری			- (واقعه/۳۱-۳۳) - نهرهای جاری آب در جویبارها به حرکت درمی‌آید و از آبشارها فروریخته و در نهایت به استخری در جلوی عمارت می‌ریزد که نشان از امتداد آب در طول مسیر محور آب است.
			آب در راستای محور طولی باغ کشیده می‌شود و عمارت در انتهای باغ یا چسبیده به انتها قرار می‌گیرد. آب همواره در جوی یا جویبارهایی طولی در راستای باغ به جریان درمی‌آید.

<p>- (هود/۷) - عرش خداوندی بر روی آب بود و منظور از عرش ساختمان آسمان و زمین است که خداوند آن‌ها را بر آب بنا کرد که کثرت و فراوانی آب را شامل می‌شد (الطبرسی ۶۰-۱۳۵۰، ج ۱۲).</p>			<p>فراوانی آب بستری برای باغ ایجاد می‌کند تا عمارت بر روی آب قرار بگیرد در واقع چشمه‌های آب را به درون باغ می‌برند و در مکان‌هایی از باغ آن را، در بسترهایی عمیق ذخیره می‌کردند.</p>	<p>ترکیب باغ بر اساس انتظام آب</p>
<p>- (کوثر/۱) - کوثر را نهری در بهشت، حوض خاص پیامبر در بهشت یا اولاد پیامبر دانسته‌اند (طباطبایی ۱۳۸۴، ۸۵۰).</p>			<p>در مواردی اندک نقش آب به واسطه‌ی مقدار محدود آن بسیار کم‌رنگ شده و فقط آب در قالب حوض، فواره و آبشارها و آبریز در باغ قرار می‌گیرد و باغچه‌های کوچک جای خود را به انبوه وسیعی از درختان بدهند.</p>	<p>ترکیب باغ بر اساس انتظام عمارت و آب</p>

خوانند که امروز در دنیا از چشم‌ها پوشیده است. آن‌گه صفت بهشت کرد تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ، در همه قرآن این‌ها و الف با اشجار شود مگر آنجا که من تحتهم است و معنی همان است که می‌گوید: می‌رود زیر ایشان جوی‌های روان یعنی زیر درخت‌ها و نشستگاه‌های ایشان (المیبدی ۱۳۵۷، ۴۲۶). درجایی دیگر آمده است آری، این باغ‌های بهشتی برخلاف غالب باغ‌های این جهان، هرگز آب روان از پای درختانش قطع نمی‌شود (مکارم شیرازی ۱۳۷۷، ۴۶۱). اگر در دنیا، باغ، بوستان و مناظر زیبای طبیعت، نظر انسان را به خود جلب می‌کند، در بهشت، باغ‌هایی پردرخت و جنگل گونه وجود دارد که از پای درختانش رودها جاری و بر شاخ درختانش انواع میوه‌ها و خوردنی‌ها آویزان است. تفسیری دیگر نیز بهشت‌هایی را توصیف می‌کند که از زیر سایه آن‌ها نهرهایی جاری است و ایشان در آن، زندگی جاودانه و همسرانی پاک داشته (طباطبایی ۱۳۸۴، ۱۳۷). - در آیه ۱۳۶ آمده که خداوند، برای آمرزیده شدگان بهشت‌هایی را وعده می‌دهد که از زیر پای درختان آن، نهرها جاری هستند و در آنجا جاویدان‌اند و بهشت‌هایی که می‌رود زیر درختان آن‌ها جوی‌ها، جاویدان در آن و نیکا مزد کارگران که آنست (المیبدی ۱۳۵۷، ۵۲۹). در تفسیر دیگر از این آیه آمده است که پاداش پرهیزگاران که صفات آن‌ها در دو آیه گذشته آمده؛ توضیح داده شده

تجلی عنصر آب در باغ ایرانی و باغ بهشتی از منظر سوره آل عمران

در بسیاری از آیات قرآن از جمله سوره آل عمران و سوره الرحمن و دیگر آیات، به عناصر اصلی باغ‌سازی ایرانی اشاره شده است و از آن به‌عنوان نمادی از بهشت تعریف گردیده است. عنصر آب - که یکی از عناصر اصلی در طراحی باغ ایرانی است - در جای‌جای قرآن و مبانی عرفانی آن سخن به میان آمده است. سوره آل عمران، سومین سوره از قرآن کریم یکی از متشکل‌ترین سوره‌هایی است که به‌وفور در باب توصیف باغ بهشتی و نهرهای جاری در آن، توصیفات را در خود دارد. در این سوره به‌طور مشخص در آیه ۷، به شرح بهشت و نهرهای جاری در آن اشاره شده است و خداوند به‌طور مستقیم ۴ بار به مؤثرترین عبارت «جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ» اشاره می‌کند و مؤمنان را به بهشتی وعده می‌دهد که از زیر «درختان و قصرهای» آن نهرهایی جاری است که آب‌های روان آن هرگز قطع نمی‌شوند و دائمی‌اند.

- در آیه ۱۵ سوره آل عمران چنین آمده است که خداوند، باغ‌هایی بهشتی را وعده داده است که نهرها از زیر پای درختانش می‌گذرد؛ که جاودانه در آن خواهند ماند. در این آیات بهشت عموماً به باغ‌هایی که نهرها جاری در زیر درختان هستند تشبیه شده است. همچنین جنات را به آن

در اختیار آنان می‌گذارد که نهرهای آب از زیر درختان آن جاری است و جاودانه در آن می‌مانند. نزل در لغت، به معنای چیزی است که برای پذیرایی میهمانان آماده می‌شود. بعضی گفته‌اند: نخستین چیزی که به‌وسیله آن از مهمان پذیرایی می‌شود. همانند شربت یا میوه‌ای است که در آغاز ورود برای مهمان می‌آورند (مکارم شیرازی ۱۳۷۷، ۲۶۱).

زیباترین و نقطه اوجی که از تجلی عنصر آب در باغ بهشتی و باغ ایرانی وجود دارد بر مبنای توصیف بهشتی ترکیب «جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ» است که زیباترین تصویر بهشتی از آب را تداعی می‌کند و به معنی باغ و پردیس‌هایی است که دائماً از زیر درختان و قصرهای آن جوی‌های آب جاری است و افراد همواره سعی دارند تا ماهیت این مضمون را در عینیت‌بخشی باغ ایرانی عرضه کنند و آب را در زیر درختان و گیاهان جاری ساخته و در اندرون عمارت به نمایش بگذارند.

جدول ۴. اشاره‌ی مستقیم آیات قرآنی سوره‌ی آل‌عمران به بهشت و عنصر آب در باغ (مأخذ: نگارندگان)

باغ ایرانی	باغ بهشتی	آیات قرآنی سوره آل‌عمران	جلی نهرهای جاری از زیر درختان و قصرها	
<p>۱. در باغچه‌هایی که محل رویش درختان است و محل نشست گاه انسان است نهرهایی وجود دارد که به سبب آبیاری درختان و گیاهان در میان کرت‌ها جریان دارد و از پای درختان می‌گذرد.</p> <p>۲. نهرهایی که از سطوح زیرین عمارت عبور می‌کند درواقع عمارت بر روی صفاهایی قرار دارد که انسان در آن محل به نظاره باغ می‌نشیند که این فضای قابل تجسم و معماری قابل وصف در معنای آن و بروز نمونه‌های الهام گرفته از آن در باغ سازی ایران است که به اهمیت و دائمی بودن آب تأکید می‌کند.</p>	<p>خداوند در این آیات، دائمی بودن باغ‌های بهشت را به دائمی بودن جریان آب و شرایط مساعد همیشگی آن‌ها ارتباط می‌دهد که جوی‌های آب را از پای درختان می‌گذرانند، تخت و طاق و ایوان بر روی آب بنا می‌افکنند و سپس از میان غرفه‌های بهشتی می‌گذرانند که در آن بهشتیان به نظاره بهشت می‌نشینند.</p>	<p>قُلْ أُوْتِيتُكُمْ بِخَيْرٍ مِّنْ ذَلِكُمْ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ (آل عمران/ ۱۵)</p>		
		<p>أُولَئِكَ جَزَاءُهُمْ مِّمَّنْ عَفَرُوا مِنْ رَبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ (آل عمران/ ۱۳۶)</p>		<p>فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَامِلٍ مِّنْكُمْ مِّمَّنْ ذَكَرَ أَوْ أَنشَى بَعْضُكُمْ مِّنْ بَعْضٍ فَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأُودُوا فِي سَبِيلِي وَقَاتَلُوا وَقُتِلُوا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الثَّوَابِ (آل عمران/ ۱۹۵)</p>
		<p>كُنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نَزُلًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ (آل عمران/ ۱۹۸)</p>		

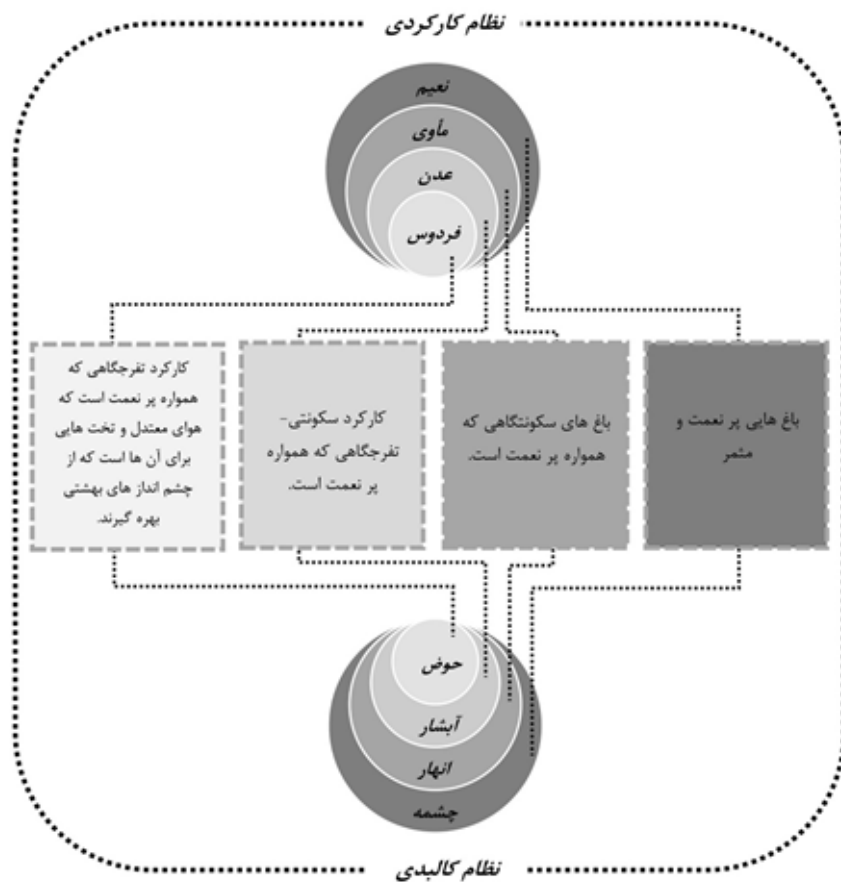
نهرهایی روان از زیر عمارت	 <p data-bbox="411 618 555 651">باغ دولت‌آباد یزد</p>	 <p data-bbox="906 618 1018 651">باغ ارم شیراز</p>	
------------------------------------	--	--	--

نتیجه‌گیری

عمیق و کم‌عمق و نهرهای میان باغچه‌ای باغ ایرانی است. از سویی دیگر در بررسی نظام کارکردی، برای اسامی باغ‌های بهشتی می‌توان کارکردی خاص متناسب با درجه و مراتب بهشتی قائل شد که با توجه به تفاسیر مربوط به آن‌ها می‌توان صورت خاصی از عنصر آب را - که در نظام کالبدی تعریف شده است - برای باغ بهشتی متصور شد؛ بدین گونه که باغ نعیم به‌عنوان پهناورترین و مثمرترین باغ‌ها که چشمه‌هایی در جای‌جای آن قرار دارد. همچنین باغ مأوی که در تفاسیر به‌عنوان مکانی است که بهشتیان در آن مسکن می‌گیرند و به‌عنوان باغ سکونتگاهی است که همواره پر نعمت است که باغ بهشت‌های الخلد، دارالسلام و دارالجلال را نیز شامل می‌شود و آب از چشمه‌ها به‌صورت نهرهایی روان در سطح باغ جریان می‌یابد. در مرتبه‌ای دیگر باغ عدن قرار دارد که بهشت اقامت و جایگاه شیعیان است که همواره سرشار از نعمت است و تخت‌هایی را در این باغ‌ها برای لذت بهشتیان قرار گرفته شده است که نهرهایی که از پای درختان آن جاری است به‌صورت آبشارهایی سرازیر می‌شود که طنین دل‌نشین آن در باغ به گوش می‌رسد و دربرترین درجه آن، بهشت فردوس قرار دارد که به‌عنوان باغ تفرجگاهی انواع میوه‌ها در آن قرار دارد و هوایی معتدل آن را فرا گرفته است و مکان پیامبران، شهدا و صدیقین است و آبشارها و نهرهایی که در آن جریان دارند درون حوض‌هایی ریخته می‌شود می‌توان گفت در باغ ایرانی، تجلی و نمود موجود ضمن حفظ ویژگی‌های باغ بهشتی، تغییراتی درخور زمان و مکان این دنیا داشته است.

قرآن کریم برخلاف سایر روش‌ها و اندیشه‌های کلامی و فقهی و فلسفی، توجه و عنایت فوق‌العاده‌ای به طبیعت و عناصر طبیعت دارد به‌طوری‌که در میان ادیان الهی هیچ‌کدام به‌اندازه دین مبین اسلام، به‌ویژه قرآن کریم، به موضوع «آب» نپرداخته‌اند؛ بنابراین با ارائه مستندات و مصادیق مختلف دینی آیینی و عرفانی می‌توان بدین مفهوم تأکید نمود که ایده اصلی و میراث موجود باغ‌های ایرانی، ریشه در تفکرات دینی و آیینی مردمان این سرزمین دارد. تشبیه‌های قرآنی در رابطه با باغ بهشت، نشانگر آن است که آب عامل ایجاد باغ است تا ظرفی باشد برای نمایش آب و بهره‌برداری از نعمت الهی و تسبیح در باغ ایرانی، به‌گونه‌ای که غرض از ساخت باغ در کنار نمایش تمام عناصر آن برای ایجاد فضای فرح‌بخش و نشاط‌آور، نمایش عنصر آب بوده است. در راستای فرض تحقیق، باغ ایرانی از باغ بهشتی تجلی یافته است بدین مضمون که هنرمندان ایرانی برای خلق باغ ایرانی به جستجوی تطبیقی در باغ بهشتی پرداخته‌اند و در عینیت‌بخشی به باغ ایرانی، علاوه بر اینکه صورت نوعی شیء در معماری کالبدی و کارکردی متصور شده است بلکه در این تجلی با محوریت عنصر آب جایگاه و منزلت بهشت به‌واسطه معنای آب نمایان شده است و صورت و کالبد باغ ایرانی با صورت باغ بهشتی قابل انطباق است؛ بدین‌صورت که در نظام کالبدی، عنصر آب در باغ بهشتی به‌صورت انهار بهشتی، آبشارهای بهشتی، چشمه‌های بهشتی و حوض‌های بهشتی تعریف می‌شود که در تناظر با آبشارها، استخرهای

شکل ۱. تجلی باغ بهشتی در باغ ایرانی (مأخذ: نگارندگان)

پی‌نوشت

۱. Hobhouse

۲. «وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ: و هر چیز زنده ای را از آب پدید آوردیم آیا [باز هم] ایمان نمی‌آورند (انبیاء/ ۳۰)»

۳. Nejad Ebrahimi

۴. تفسیر «اطیب البیان» بهشت‌ها را به «هشت عدد» دانسته است: دارالسلام، جنه الخلد، فردوس، جنه الماوی، جنه العدن، دارالنعمیم، دارالجلال و دارالضیافه (طیب ۱۳۶۹، ۳۶۴)

۵. قَالَ أَبُو جَعْفَرٍ (ع) أَمَا الْجَنَانُ الْمَذْكُورَةُ فِي الْكِتَابِ فَإِنَّهُنَّ جَنَّةُ عَدْنٍ وَ جَنَّةُ الْفِرْدَوْسِ وَ جَنَّةُ نَعِيمٍ وَ جَنَّةُ الْمَأْوَى (الكافی، ج ۸، ۱۰۰)

۶. آیه ۱۳۳، ۱۴۲ و ۱۸۵ آل عمران به شرح بهشت پرداخته است.

(الحدید/ ۱۳) یَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِنْ نُورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا فَضُرِبَ بَيْنَهُمْ بِسُورٍ لَهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِنْ قِبَلِهِ الْعَذَابُ

(الحدید/ ۲۱) سَابِقُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ

(آل عمران / ۱۳۳) وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ

(آل عمران / ۱۹۸) لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نَزِلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ

(آل عمران / ۱۵) قُلْ أُوْتِيتُكُمْ بِخَيْرٍ مِنْ ذَلِكَ لَلَّذِينَ اتَّقَوْا عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَرِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ

وَاللَّهُ بِصِيرِ بِالْعِبَادِ
 (النحل / ۸۰) وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمْ سَكَنًا وَجَعَلَ لَكُمْ مِنْ جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ وَمِنْ أَصْوَابِهَا وَأَوْبَارِهَا
 وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا إِلَى حِينِ
 (الكوثر / ۱) إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ
 (التوبة / ۷۲) وَعَدَّ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَرِضْوَانٍ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ
 ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ
 (الحجر / ۴۶) ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمَنِينَ
 (ص / ۴۹) هَذَا ذِكْرٌ وَإِنِ لِلْمُتَّقِينَ لِحُسْنِ مَآبٍ
 (ص / ۵۰) جَنَّاتٍ عَدْنٍ مُمْتَحَةٌ لَهُمْ الْأَبْوَابُ
 (الرحمن / ۶۶) فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّخَتَانِ
 (الرحمن / ۶۸) فِيهِمَا فَاكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرَمَانٌ
 (النحل / ۳۱) جَنَّاتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا يُجْرَى مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ
 (الكهف / ۳۱) أُولَئِكَ لَهُمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَحْلُونَ فِيهَا مِنْ آسَاوَرٍ مِنْ ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ
 مُتَّكِنِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا
 (الكهف / ۱۰۷) إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا
 (النبأ / ۳۲) حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا
 (الواقعه / ۱۲) فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ
 (الواقعه / ۳۰؛ ۳۱) وَظِلٌّ مِمْدُونٍ - وَمَاءٌ مَسْكُوبٌ
 (الواقعه / ۳۳؛ ۳۲) وَفَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ - لَا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ
 (الواقعه / ۸۹) فَرُوحٌ وَرِيحَانٌ وَجَنَّةٌ نَعِيمٌ
 (الرعد / ۳۵) مِثْلَ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ أُكْلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوْا وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ
 (الرعد / ۲۳) جَنَّاتٍ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا وَمَنْ صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ عَلَيْهِمْ مِنْ كُلِّ بَابٍ
 (الانسان / ۱۴) وَدَانِيَةٌ عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلَّتْ قَطُوفُهَا تَذَلِيلًا
 (الغاشية / ۱۲) فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ
 (البقره / ۶۰) وَإِذْ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ كَلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ
 رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ
 (الفرقان / ۱۵) قُلْ أُولَئِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا
 (مريم / ۲۲؛ ۲۵) فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَذَتْ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا - فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنَسِيًّا - فَنَادَاهَا مِنْ
 تَحْتِهَا أَلَا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا - وَهَزَى إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رَطْبًا حَنِيًّا
 (معارج / ۳۸) أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ
 (صافات / ۱۴۵؛ ۱۴۶) فَبَدَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ - وَأَنْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِنْ يَقْطِينٍ
 (سجده / ۱۹) أَمَا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَى نُزُلًا بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
 (نجم / ۱۴؛ ۱۵) عِنْدَ سِدْرَةِ الْمُنْتَهَى - عِنْدَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَى
 (قلم / ۳۴) إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ
 (المومنون / ۱۰؛ ۱۱) أُولَئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ - الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ
 (محمد / ۱۵) مِثْلَ الْجَنَّةِ الَّتِي وَعَدَ الْمُتَّقُونَ فِيهَا أَنْهَارٌ مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ وَأَنْهَارٌ مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ وَأَنْهَارٌ مِنْ
 عَسَلٍ مُصَفًّى وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ
 (هود / ۷) وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَئِنْ قُلْتُمْ إِنَّا لَنُكْفِرُكُمْ مِنْ بَعْدِ
 الْمَوْتِ لَيَقُولُنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ
 (صف / ۱۲) يَعْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ
 (يونس / ۲۵) وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ

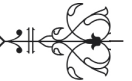

(انعام / ۱۲۷) لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَهُوَ وَلِيُّهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
 (طه / ۷۵؛ ۷۶) وَمَنْ يَأْتِهِ مُؤْمِنًا قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ فَأُولَئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَى - جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَذَلِكَ جَزَاءُ مَنْ تَزَكَّى
 (الاعراف / ۱۶۰) وَقَطَعْنَا لَهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى إِذِ اسْتَسْقَاهُ قَوْمُهُ أَنْ اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانْبَجَسَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرِبَهُمْ وَظَلَلْنَا عَلَيْهِمُ الْعَمَامَ وَأَنْزَلْنَا عَلَيْهِمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ
 (زمر / ۲۰) لَكِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِنْ فَوْقِهَا غُرْفٌ مُنِيبَةٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَعَدَّ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ
 (فصلت / ۲۸) ذَلِكَ جَزَاءُ أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ جَزَاءُ بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ
 (الرحمن / ۴۶) فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّخَتَانِ
 (الانسان / ۱۸) عَيْنَانِ فِيهَا تُسَمَّى سَلْسَبِيلًا
 (شعراء / ۸۵) وَاجْعَلْنِي مِنْ وَرَثَةِ جَنَّةِ النَّعِيمِ
 (الكهف / ۴۵) وَأَضْرِبْ لَهُمْ مَثَلِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَا أَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ فَأَخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَّاحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِرًا

منابع

۱. قرآن کریم
۲. ابن بابویه، محمد ابن علی. ۱۴۰۵. من لا یحضره الفقیه. بیروت: دارالاضواء.
۳. الحسینی، حسین ابن احمد. ۱۳۶۴. تفسیر اثنی عشری. تهران: میقات.
۴. الطبرسی، ابوعلی. ۶۰-۱۳۵۰. ترجمه تفسیر مجمع البیان. تهران: فراهانی.
۵. المیبدی، ابوالفضل. ۱۳۵۷. کشف الاسرار و عده الابرار. به سعی واهتمام علی اصغر حکمت. تهران: امیرکبیر.
۶. انصاری، مجتبی، هادی محمودی نژاد. ۱۳۸۶. باغ ایرانی تمثیلی از بهشت با تاکید بر ارزش های باغ دوران صفوی. هنرهای زیبا (۲۹): ۳۹-۴۸.
۷. بمانیان، محمدرضا، مجتبی انصاری، و عبدالحمید نقره کار، و بهزاد وثیق. ۱۳۹۰. حکمت عناصر معماری منظر در بهشت قرانی با تاکید بر سوره مبارکه الرحمن. صفه ۲۱ (۵۳): ۵-۱۴.
۸. پورجعفر، محمدرضا، و بهزاد وثیق. ۱۳۸۷. تصویر باغ و عناصر منظر در قرآن با تاکید بر سوره الرحمن. باغ نظر ۵ (۹): ۲۳-۳۴.
۹. پورجعفر، محمدرضا، ثریا رستمی، علی پورجعفر، و محسن رستمی. ۱۳۹۲. تجلی مفاهیم قرانی در باغ ایرانی با تاکید بر سوره انسان (نمونه موردی: باغ دولت آباد یزد). دوفصلنامه تخصصی پژوهش های میان رشته ای قرآن کریم ۴ (۱): ۷-۲۲.
۱۰. حمزه نژاد، مهدی، و پریا سعادت جو و مجتبی انصاری. ۱۳۹۳. بررسی تطبیقی باغ سازی ایران در دوران ساسانی و اسلامی بر اساس توصیف های بهشتی. مطالعات معماری ایران (۵): ۷۹-۵۷.
۱۱. حیدرناج، وحید. ۱۳۹۳. باغ ایرانی. تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.
۱۲. رحیمیان، سعید. ۱۳۷۶. تجلی و ظهور در عرفان نظری. قم: تبلیغات اسلامی حوزه علمیه.
۱۳. روحانی، غزاله. ۱۳۸۳. گیاه در باغ ایرانی. در خلاصه مقالات نخستین همایش باغ ایرانی. سازمان میراث فرهنگی و گردشگری کشور.
۱۴. زانگری، لوئیجی، نازیکاماندانا رحمتی، برونکا لورنزی. ۱۳۹۱. باغ های ایرانی اسلامی. ترجمه ی مجید راسخی و فرهاد تهرانی. تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.
۱۵. سلطان زاده، حسین. ۱۳۷۸. تداوم طراحی باغ ایرانی تاج محل (آرامگاه ایرانی تبار). تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.
۱۶. سلطان زاده، حسین. ۱۳۸۲. از باغ تا پارک. نامه انسان شناسی ۱ (۴): ۹۱-۱۱۳.
۱۷. شاهچراغی، آزاده. ۱۳۹۵. پارادایم های پردیس (درآمدی بر بازشناسی و بازآفرینی باغ ایرانی). تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی.
۱۸. طباطبایی، محمد حسین. ۱۳۸۴. ترجمه تفسیر المیزان. قم: دفتر انتشارات اسلامی.
۱۹. طیب، سید عبدالحسین. ۱۳۶۹. اطیب البیان فی تفسیر القرآن. تهران: اسلام.
۲۰. عمید، حسن. ۱۳۸۹. فرهنگ فارسی عمید. تهران: راه رشد.
۲۱. قرشی، علی اکبر. ۱۳۷۱. قاموس قرآن. تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه.

۲۲. کاشانی، ملافتح الله. ۱۳۴۴. *منهج الصادقین*. تهران: نشر اسلامیه.
۲۳. محمودی نژاد، هادی، و علیرضا صادقی. ۱۳۸۸. *باغ ایرانی از منظر بهشت قرآنی*. تهران: هله اطحان.
۲۴. مسعودی، عباس. ۱۳۸۸. بازشناسی باغ ایرانی - باغ شازده ماهان. تهران: نشر فضا، وابسته به موسسه علمی و فرهنگی فضا.
۲۵. مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی. ۱۳۶۳. *بحارالانوار*. ترجمه ابوالحسن موسوی همدانی. تهران: انتشارات کتابخانه مسجد حضرت ولی عصر (عج).
۲۶. معین، محمد. ۱۳۹۱. *فرهنگ فارسی معین*. تهران: امیرکبیر.
۲۷. مکارم شیرازی، ناصر. ۱۳۷۷. تفسیر نمونه. تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه.
۲۸. نسفی، عزیز الدین. ۱۳۶۳. *زبدہ الحقایق*. تصحیح و تنظیم حق وردی ناصری. تهران: انتشارات طهوری.
۲۹. نصر، طاهره (سها). ۱۳۸۹. *تجلی حکمت در باغ ایرانی*. شیراز: نشر رخشید.
۳۰. نقره کار، عبدالحمید، و محمد منان رئیسی. ۱۳۹۱. تحقیق پذیری هویت اسلامی در آثار معماری. *فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی (۷)*: ۱۲-۵.
۳۱. نقی زاده، محمد. ۱۳۸۴. جایگاه طبیعت و محیط زیست در فرهنگ و شهر سازی ایرانی. تهران: انتشارات دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
۳۲. نوایی، کامبیز، و کامبیز حاجی قاسمی. ۱۳۹۰. *خشت و خیال شرح معماری اسلامی ایران*. تهران: سروش.
۳۳. ویلبر، دونالد. ۱۳۴۸. *باغ های ایرانی و کوشک های آن*. ترجمه مهین دخت صبا. تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.

References

1. *The Holy Quran*.
2. Al-Hoseini, Hosein Ibn Ahmad. 1986. *Tafsir Asna-Ashari*. Tehran: Mighat.
3. Amid, Hasan. 2010. *Amid Dictionary*. Tehran: Raheroshd.
4. Ansari, Mojtaba, Hadi Mahmudinezhad. 2008. Iranian Garden is an Allegory of Heaven with the Emphasis on the Values of Safavid Period's Garden. *Honar-Ha-Ye-Ziba (29)*:39-48.
5. Bemanian, MohammadReza, Mojtaba Ansari, Abdolhamid Noghrekar, and Behzad Vasigh. 2011. Elements of Landscape Architecture in the Holy Quran. *Soffeh 21(53)*: 5- 14.
6. Hamzenejad, Mahdi, Paria Saadatjoo and Mojtaba Ansari. 2014. A Comparative Study of Iranian Gardens in Sassanid and Islamic Era Based on Described Heavens. *Journal of Iranian Architecture Studies (5)*: 57-79.
7. Heydar Nattaj, Vahid. 2014. *Persian Garden*. Tehran: Office of Cultural Research.
8. Hobhouse, Penelope. 2003. *Gardens of Persia*. United Kingdom, Cassell Illustrated.
9. Ghoreishi, Ali Akbar. 1992. *Qāmūsun Quran*. Tehran: Dar-al-Kotob al-Islamie.
10. Ibn Babawaih, Muhammad ibn 'Ali. 1985. *Man la yahduruhu al-Faqih*. Beirut: Dar-al-Azvaa.
11. Kashani, Mola fathollah. 1966. *Menhaj Al-Sadeghin*. Tehran: Eslamiye.
12. Mahmudinezhad, Hadi, and Alireza Sadegi. 2010. *Iranian Garden from the View Point of Quranic Paradise*. Tehran: Helleh/Tahan Publications.
13. Majlesi, Mohammad-Bagher ibn Mohammad Taghi. 1984. *Bihar al-Anwar*. Translated by Abo Al-Hassan Mousavi Hamadani. Tehran: Library of the Mosque of Vali-e ASR Publications.
14. Makarem Shirazi, Naser. 1999. *Tafsir Nemooneh*. Tehran: Dar Al-Kotob Al-Eslamiye.
15. Masoudi, Abbas. 2009. *Recognition Persian Garden, Shazdeh Garden*. Tehran: Scientific and Cultural Organization, Faza.
16. Meybodi, Abolfazl. 1979. *Kashf-al-Asrar and Eddat-al-Abrar*. With the Efforts of Ali Asghar Hekmat. Tehran: Amirkabir.
17. Moin, Mohammad. 2012. *Moin Encyclopedic Dictionary*. Tehran: Amir Kabir.
18. Naghizadeh, Mohammad. 2005. *The Place of Nature and Environment in Iranian Culture and Cities*. Tehran. Islamic Azad University, Science and Research Branch.
19. Nasafi, Aziz Al-Din. 1985. *Zobdat Al-Haqayeq*. Corrected by Haghverdi Naseri. Tehran: Tahouri.
20. Nasr, Tahereh. (Soha). 2010. *Wisdom in the Persian Garden*. Shiraz: Rokhshid.
21. Navaie, Kambiz, Kambiz Haji Ghasemi. 2011. *Khesht-o Khial; an Interpretation of Iranian Islamic Architecture*. Tehran: Soroush.
22. Nejad Ebrahimi, Ahad, Farnaz Nazarzadeh, Elnaz Nazarzadeh. 2016. Persian Gardens in Cold and Dry Climate: A Case Study of Tabriz's Historical Gardens. *International Journal of Architectural Research (10)*:193-212.
23. Noghrekar, Abdolhamid, and Mohammad Manan Raeisi. 2012. Realization of Islamic identity in Architectural Works. *Journal of Studies on Iranian Islamic City (7)*: 5-12.
24. Pourjafar, MohammadReza, and Behzad Vasigh. 2008. Study of Various Landscape Elements in Quran with Respect to the

Soreh-e Alrahman. *Bagh-I-Nazar* 5 (9), 23-34.

25. Pourjafar, MohammadReza, Soraya Rostami, Ali Pourjafar, and Mohsen Rostami. 2013. The Manifestation of Quranic concepts in Persian garden with an emphasis on Ensan Soreh (Case Study: Dolat Abad Garden). *Interdisciplinary Quranic Studies* 4(1): 7-22.

26. Rahimian, Saeed. 1997. *The Manifestation and Emergence of Theoretical Mysticism*. Qom: Religious Seminary.

27. Rohani, Ghazal. 2004. *Plant in Persian gardens*. In *Proceedings of the First International Persian Garden Conference*. Cultural Heritage, Handicrafts and Tourism Organization of Iran.

28. Shahcheraghi, Azadeh. 2010. *Paradigms of Paradise Recognition and Re-Creation of the Persian Garden*. Tehran: Acecr.

29. Soltanzadeh, Hosein. 1999. *Taj Mahal, Mausoleum of an Iranian Origin Lady*. Tehran: Office of Cultural Research.

30. Soltanzadeh, Hosein. 2004. From Garden to Park. *Iranian Journal of Anthropology* 1(4):91-113.

31. Tabarsi, Abo-Ali. 1972-1982. *Tafsir Majma' Al-Bayan*. Tehran: Farahani.

32. Tabatabai, Mohammad Hosein. 2006. *Tafsir Al-Mizan*. Qom: Eslami.

33. Tayyeb, Seyed Abdolhosein. 1991. *Atib Al-Bayan Fi Tafsir Al-Quran*. Tehran: Eslam.

34. Wilber, Donald Newton. 1962. *Persian Garden and Garden Pavilions*. Washington D.C.

35. Zangheri, Luigi, Nausikaa Mandana Rahmati, and Brunella Lorenzi. 2012. *Islamic Persian Gardens*. Translated by Majid Rasekhi and Farhad Tehrani. Tehran: Office of Cultural Research.

Manifesting the Concept of Water in the Paradise of Quran and Persian Garden

Azita Balali Oskoyi *

Associate professor in Urban and Architecture Faculty, Islamic Art University of Tabriz

Farnaz Nazarzadeh Ansaroudi **

Graduate Student, Faculty of Architecture & Urban Design, Islamic Art University of Tabriz

Elnaz Nazarzadeh Ansaroudi***

Graduate Student, Faculty of Architecture & Urban Design, Islamic Art University of Tabriz

Received: 09/06/2020

Accepted: 22/06/2020

Abstract

The Holy Quran, as the guiding book of mankind, contains a collection of divine verses in which there are innumerable truths and mysteries, and is the greatest manifestation of the emergence of a truth in the material body. So that the truth of heaven appears in the material form and the architecture of the garden. Contrary to the simple appearance of Persian garden, the structural and semantic complexities resulted from the combination of four elements in the Persian garden are in accordance with the Paradise; in fact, the influence of water element as the main existential factor in the pattern of Persian garden and its sanctity in Iranian thoughts are evident and more important. So that water is a vital element in preserving the dignity of heaven in the manifestation and appearance of it in the Persian garden. An interpretative research methodology is adopted in this study, which is based on the analysis of contents of Quran verses. This study seeks to find out the manifestation of the water element in the physical and functional system of the Persian garden with its image in the Paradise. A comparison of Persian garden and the Paradise from the perspective of Holy Quran and the interpretations of Al-Imran Surah show that the functional system of Persian garden corresponds with the names of the Paradise, which are proportional to its rank and place, and the element of water in the physical system of Persian garden corresponds to different faces of water in the functions of the Paradise.

Keywords: Water, Paradise, Persian Garden, Manifestation, Physical and Functional System, Al-Imran Surah.

Managing Director: vice chancellor for
research-Iran University of Science and Technology

Editor-in-chief: Mohsen Feizi

Administrative Director:

Fatemeh Mehdizadeh Seraj

Administrative assistant:

AmirHosein Yousefi- Zahra Kashanidoust- Fatemeh Zare

Persian literary Editor: Sara Motevalli

English literary Editor: Mohammadreza Ataee Hamedani

Editorial Board Members:

Seyyed Gholam Reza Eslami: Associate Professor,
Tehran University

Hasan Bolkhari: Associate Professor, Tehran University

Mostafa Behzadfar: Professor,

Iran University of Science and Technology

Mohammad Reza Pourjafar: Professor,

Tarbiat Modares University

Mahdi Hamzeh Nejad: Assistant Professor,

Iran University of Science and Technology

Esmail Shieh: Professor, Iran University

of Science and Technology

Manoochehr Tabibian: Professor, Tehran University

Mohsen Faizi: Professor, Iran University

of Science and Technology

Hamid Majedi: Associate Professor, Science and

Research Branch, Islamic Azad University

Asghar Mohammad Moradi: Professor, Iran University

of Science and Technology

Gholam Hossein Memariyan: Professor, Iran University

of Science and Technology

Fatemeh Mehdizadeh: Professor, Iran University

of Science and Technology

Mohammad Naghizade: Assistant Professor, Science and

Research Branch, Islamic Azad University

Ali Yaran: Professor, Iran Ministry of Science,

Research and Technology

Design assistant: AmirHosein Yousefi

Reviewers for Volume8, Number28:

Mehdi Khakzand: Associate Professor, Iran University of
Science and Technology

Mehi Saedi :Phd, Iran University of Science and Technology

Ali asadpour: Assistant Professor, Shiraz University of Art

Samaneh Taqdir: Assistant Professor, Iran University of Science
and Technology

Mino Qarabeiglou: Associate Professor, Tabriz University of art

Abdolhamid Noqrehkar: Associate Professor Iran University of
Science and Technology

Mohammad Saleh Shokuhi Bidhendi: Assistant Professor, Iran
University of Science and Technology

▣ **An Interdisciplinary Analysis of the Conflicts of Apartment Housing Architecture with the Islamic Lifestyle Based on Islamic Narrative Teachings**

Mohammad Mannan Raeesi

▣ **Manifesting the Concept of Water in the Paradise of Quran and Persian Garden**

Azita Balali Oskoyi / Farnaz Nazarzadeh Ansaroudi / Elnaz Nazarzadeh Ansaroudi

▣ **Recognizing the Role of Idea and Concept in Understanding and Creation in Architecture Relying on the "Four Causes"**

Nasim Ashrafi / Ghazal Safdarian

▣ **Suggest solutions for the effectiveness of "Islamic teachings on architecture courses" Case Study: Architectural Design Basics Courses Based on the four approaches approved by the Transformation Council of the Supreme Council of the Cultural Revolution: (Islamization, localization, efficiency and updating)**

Salman Noghrehkar / Sedighe Moeinmehr

▣ **Spatial Measurement and Analysis of Urban Identity in The Districts of Hashtgerd New Town**

Ahmad Khalili / Mostafa Dehghani

▣ **Revising in the relationship of social behavior and urban space within Islamic Vision (the concept of ideal user and his territory in original Islamic texts)**

Masoud Nari Ghomi

▣ **Fundamental Dimensions of Islamic New Civilization in Compilation of Country Development Documentations with Emphasis on the Territorial Spatial Development Plan**

Alireza Andalib / Akbar Kazemzadeh